

Grensmaas

In het toekomstige landschap langs de Grensmaas nemen bomen een prominente plaats in. Op de grind- en zandbanken, die er na de grindwinning kaal en maagdelijk bij liggen, zal het jonge oobos van wilgen en populieren razendsnel ontkiemen en hun plekje veroveren. Later volgen ook eiken, essen en appelbomen en geeft een enkele plataan het nieuwe bos een mediterraan tintje, dat wel past bij de Limburgse Maas. Al deze nieuwe bomen staan symbool voor de oerkracht in de natuur om zelf het landschap vorm te geven.

Vrijwel overal om ons heen zijn deze krachten aan banden gelegd, maar langs de Grensmaas worden de teugels weer gevierd. In het hele projectgebied van bijna 1300 ha groot mag de natuur na uitvoering van de grindwinning weer zelf haar omgeving ordenen. De wijze van grindwinning is hierop afgestemd. Wat de oppervlakte betreft en de ingrepen die er plaats zullen vinden, is het Grensmaasproject uniek in Nederland en in West Europa.

Proefproject Meers

In het proefproject Meers wordt al sinds enige jaren ervaring opgedaan met deze nieuwe manier van grindwinning. De wijze waarop de natuur hierop reageert stemt hoopvol. Om deze nieuwe manier van grindwinning, en de nieuwe kansen voor riviernatuur die daarmee in Limburg worden gecreëerd blijvend te markeren, is een bijzonder monument opgericht waarin verleden, heden en toekomst van de Grensmaas worden verbeeld. Het monument bestaat uit 15 historische bomen, die ooit in het oobos langs de Grensmaas groeiden.

Oeroude woudreuzen

Tot in de Middeleeuwen waren de oevers van de Maas met bomen begroeid. Resten van dit bos liggen nu nog overal in de bodem verborgen. De grindwinners stuiten bij hun graafwerkzaamheden regelmatig op deze historische bomen. In Meers is enkele jaren terug een 8 meter lange boomstam gevonden die gedateerd is op 2425 jaar voor Chr. Verder stroomafwaarts bij de grindwinning Stevol (tussen Stevensweert en Ohé en Laak) zijn vele honderden boomstammen gevonden, sommige van wel 2 meter dik en 18 meter lang, die alle tussen de 1400 en 1700 jaar oud zijn. Zeer waarschijnlijk zijn het de laatste restanten van het natuurlijke landschap, want niet lang daarna hebben onze voorouders het rivierdal in cultuur gebracht om er landbouw te kunnen bedrijven. Het bij Stevol opgegraven bos is niet op die plaats opgegroeid. De bomen zijn door de rivier hier heen gevoerd van elders langs de Grensmaas. De rivier verlegde in die tijd nog regelmatig haar loop en verzwolg daarbij delen van het woud dat op de oevers groeide en sleurde de bomen mee in haar stroom. Hier en daar spoelden deze bomen aan op de grindige oevers, waar ze dan binnen korte tijd bedolven werden onder zand en grind. Onder deze dikke laag bleven zij al die jaren bewaard.

Het oude woud herleeft

Een vijftiental van deze oude bomen is naar Meers gebracht om daar een rol te spelen in een bijzonder project. De laatste jaren van hun leven staan deze woudreuzen weer overeind om nog eenmaal hun grootsheid te kunnen etaleren. Maar de tand des tijd is onverbiddeijk en uiteindelijk (na vele, vele jaren) zullen ze langzaam verrotten en vergaan. Staande, of omgevallen door een zware storm, of misschien wel opnieuw verzwolgen door de rivier. Tegen die tijd staat het nieuwe bos in het Maasdal al weer in de steigers en zullen de nieuwe eiken, essen en populieren het van hun voorouderlijke familieleden overnemen.

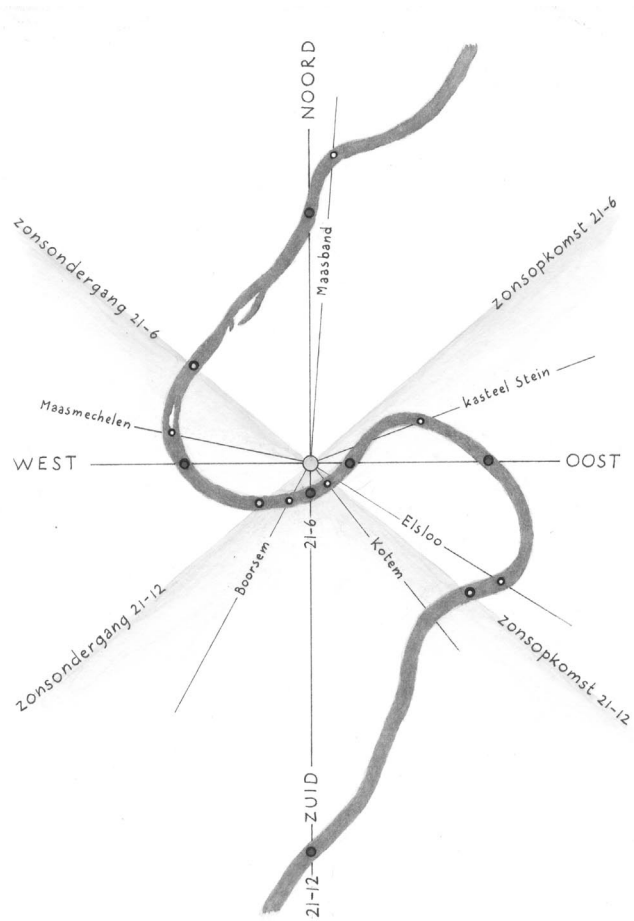
Een hedendaagse bomencirkel

Maar daarmee is het verhaal nog niet af. Het monument heeft nog een diepere betekenis, een tikkeltje mysterie, wat het geheel tot een interessante attractie maakt. Toen de eerste mensen duizenden jaren geleden de aarde bevolkten, leefden zij met de seizoenen en waren zij voor hun tijdrekening afhankelijk van de stand van de zon en de maan. Beroemde monumenten, zoals Stonehenge, de piramiden en tal van andere bouwwerken overal over de wereld herinneren aan die tijd. Maar hoe lazen de eerste bewoners van de Nederlanden de tijd dan af, in een land waar er geen stenen zijn om mee te bouwen of op te richten? De enige mogelijkheid die zij hadden was om boomstammen te gebruiken. Het is niet onwaarschijnlijk dat er in de Germaanse cultuur vele bomenmonumenten zijn geweest, die als kalender fungeerden, zodat men wist wanneer men zou gaan zaaien en oogsten. Al deze monumenten zijn nu al lang weer weg; omgevallen en vergaan.

Met deze bomencirkels in gedachten is het bomenmonument van Meers ontworpen. Iedere boom heeft hierin een betekenis. De bomen staan verspreid over een gebied van enkele tientallen meters in doorsnede. Op het eerste gezicht lijkt er geen verband tussen de standplaatsen te bestaan. Vanuit een centraal punt echter, waar een grote platte Maaskei in de grond is ingegraven, wordt de betekenis van de verschillende bomen duidelijk.

De vier windrichtingen

Vanuit het centrale punt gezien geven vier bomen exact de vier windrichtingen, noord, oost, zuid en west, aan.

De zonnecyclus

Een achttal bomen brengt de beweging van de zon langs de hemel gedurende het jaar in beeld. Zij vormen als het ware een kalender, waarin enkele markante dagen van het jaar zijn aangeduid.

Zo zijn er twee bomen die respectievelijk de meest zuidelijke punten aangeven waar de zon op 21 december opgaat en ondergaat. Twee andere bomen geven de meest noordelijke plaatsen aan waar de zon op 21 juni opgaat en ondergaat. De oostboom en de westboom geven ook het lentepunt en herfstpunt aan: op 21 maart en 21 september komt de zon precies in het oosten op en gaat in het westen onder. Twee bomen hebben een speciale betekenis omdat zij de zonnewende in de winter en de zomer markeren. Een hoge boom ten zuiden van de steen is zo neergezet dat de schaduw van de top van deze boom precies op 21 december op de steen valt. Een tweede boom, veel dichterbij, doet het zelfde, maar dan op 21 juni als de zon haar hoogste punt bereikt.

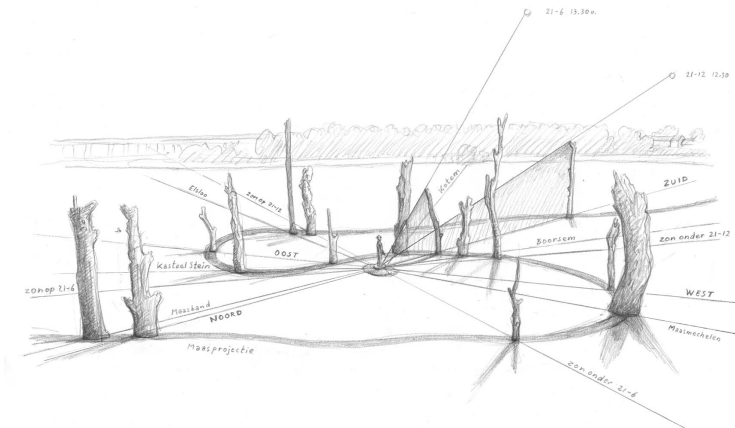
Omliggende dorpen

Zes bomen staan precies in één lijn met de omliggende Nederlandse en Vlaamse dorpen, achtereenvolgens: Maasband, Stein, Elsloo, Kotem, Boorseem en Maasmechelen.

De loop van de huidige rivier

Alle bomen samen vormen een grote slingerende figuur die precies de huidige loop van de rivier vastlegt, die op deze plaats een prachtige meander maakt. Maar het is een symbolische vastlegging, want het is juist de bedoeling dat de rivier haar loop weer gaat verleggen. Binnenkort zal voor het eerst in 150 jaar de bedding van de Grensmaas weer van haar plaats komen en een nieuwe weg zoeken tussen de met jong ooibos begroeide grind- en zandbanken. Aan de standplaats van de oude bomen is dan nog te zien hoe de loop was bij de aanvang van het Grensmaasproject.

De Bomencirkel van Meers

Een natuurmonument over verleden, heden en toekomst van de Grensmaas